

УДК 37.011.33 +130.2

ДОСВІД ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В НІМЕЧЧИНІ

Благініна С.В.

У статті досліджено сучасну морально-духовну кризу в Німеччині, а також наслідки спроб її подолання. Доведено, що вирішити проблеми засобами релігії неможливо. Запропоновано прискорити розвиток наук про людину і виховання. Ключові слова: морально-духовна криза, сексуальна освіта, релігізація освіти, науки про людину.

В статье исследован современный морально-духовный кризис в Германии, а также последствия попыток его преодоления. Доказано, что решить проблемы средствами религии невозможно. Предложено ускорить развитие наук о человеке и воспитании.

Ключевые слова: морально-духовный кризис, сексуальное образование, религиозизация образования, науки о человеке.

The present-day spiritual and moral crisis in Germany and the consequences of the attempts to overcome it are investigated in the article. It is proved that the problems cannot be solved by means of religion. Intensification of the development of humanities and education is suggested.

Key words: moral and spiritual crisis, sexual education, religionization of education, humanities.

Входження системи освіти України в європейський освітній простір вимагає модернізації змісту і якості освіти. Фінансування системи освіти і науки за залишковим принципом, недооцінювання управлінцями значення освіти і науки як виробничої сили, падіння рівня навчальної та науково-дослідної роботи свідчать про наявність кризи в освіті й науці. Сьогодні майже немає сумніву у тому, що у реальному існуванні освітній простір України є суперечливим. З'явилися нові освітні заклади, новітні технології навчання і виховання, проте все частіше йде мова про дегуманізацію, деструкцію особистості. Зростає бездуховність, стираються традиційні моральні норми та цінності. Перед сучасними науковцями постає завдання зберегти ідеї духовно-морального виховання. У даному контексті тема духовно-морального виховання молоді стає все більш актуальною.

Метою нашої статті є аналіз суспільних проблем сьогодення і зарубіжного досвіду морально-духовного виховання дітей та молоді. Одразу ж зауважимо, що переважна більшість авторів з пострадянських та зарубіжних країн під поняттям “духовне виховання” розуміють уведення в навчальний процес предметів релігійного циклу.

Враховання позитивного зарубіжного досвіду духовно-морального виховання може стати корисним у науково-пізнавальному, практичному та дос-

лідницькому сенсі. Вкажемо, що використання моральних цінностей християнства у навчально-виховному процесі є продовженням давньої традиції вітчизняної системи виховання. Вагомим підґрунтям для духовно-морального виховання можуть стати цінні, на нашу думку, педагогічні ідеї та концепції німецьких філософів кінця XVIII – початку XIX ст. Ф.Бенеке, Ф.Шлейєрмахера та А.Шюпенгауера, які мають практичну значущість і можуть стати корисними при більш детальному ознайомленні з ними.

Окремі аспекти духовно-морального виховання німецьких філософів-класиків вивчали вітчизняні дослідники С.Белова, І.Валявко, Л.Ваховський, А.Гулига, В.Кравець та німецькі вчені Е.Акерман, Х.Ансельм, Р.Бірман.

Проте, на нашу думку, концепції духовно-морального виховання розглянуті недостатньо і потребують подальшого вивчення.

Екологічні світові форуми, що відбулися у Ріо-де-Жанейро (1992) і Йоганнесбурзі (2002), засвідчили, що на сьогодні саме прихильники гуманітарно-освітньо-виховного шляху майбутнього розвитку мають перевагу [4; 5]. Цікавою, на наше переконання, є точка зору відомого українського педагога і філософа П.Сауха, який піднімає питання про необхідність “самозміни” людини, про повернення їй людяності. Сучасне людство, яке оточене

звідусіль різноманітними проблемами, може, на його думку, врятувати оновлена християнська церква, що пройнята духом співчуття і милосердя до знедолених. “Вона може сприяти перспективному поєднанню політики і моралі, влади і духу” [6, с. 63–64]. Схожі точки зору ми зустрічаємо у наукових працях і інших авторів ([2; 7; 8] та ін.).

Не є секретом, що держави Європи мають певні проблеми з урегулюванням поведінки підлітків. Обмежимося лише двома актуальними на сьогоднішній день прикладами – періодичними підлітковими “повстаннями” в околицях Парижа і в деяких інших містах Франції, що супроводжувалися актами вандалізму; знищення їх мешканцями кількох бідних кварталів Лондона у середині серпня 2011 р. Цілком зрозуміло, що у ситуації, що склалася, до традиційно-шкільних засобів виховання дітей і молоді все частіше пропонують залучити релігійне виховання.

Такому повороту виховних справ помітно сприяє явище “європейського етнорелігійного ренесансу” [3]. Сьогодні у Німеччині спостерігається відхід від традиційних релігійних цінностей. Щороку багато тисяч людей виходять із католицької й протестантської церков. Є очевидним зниження впливу тих суспільних ідей, які в минулому успішно згуртували німецький народ до спільної діяльності: формування великої нації в XIX ст., відновлення мирного життя і подолання болючих уроків ідеологічного засліплення вченням нацизму у другій половині XX ст., злиття двох держав (ФРН і НДР) в успішну національну єдність після краху комунізму в Європі й розпаду Радянського Союзу. Подолання проблем об’єднання “вессі” й “оссі” (східних і західних німців) та значні економічні успіхи першої декади XX ст. певним чином знизили цікавість більшості громадян до великих національних завдань.

Чутлива до різноманітних впливів етично-моральна сфера не могла перебувати у такому стані, якого вимагає сучасне суспільство Німеччини. Німецькі науковці констатують скорочення кількості молодих груп населення при різкому збільшенні кількості іноземних дітей, народжених на німецькій території. За останніми статистичними даними, саме іммігранти в Німеччині набагато частіше, ніж представники місцевого населення, стають клієнтами чисельних психологічних і соціальних служб. Крім того, для них є характерним порівняно низький освітній рівень, безробіття та соціальне розшарування. Особливо це стосується молодого покоління.

Як засвідчують дослідження, присвячені психологічним проблемам дітей і підлітків з іммігрантських родин, найбільш характерними рисами для них є агресія, схильність до делінквентної поведінки, низький рівень успішності в школі, напружені відносини з однокласниками й учителями, відсутність інтересу до освіти й подальшої професійної діяльності [1, с. 105]. Серед чинників, що сприяють загостренню проблеми, Е.Бауер визначає низький рівень володіння

німецькою мовою, відсутність необхідної освіти, низькі шанси на ринку праці і, як наслідок, невпевненість у завтрашньому дні. Така ситуація є характерною для багатьох іммігрантських родин, і в першу чергу, при цьому страждають діти, які не можуть сполучити дві культури – власну і німецьку – та інтегруватися в німецьке суспільство. Ідентичною є ситуація у Франції та Великобританії, уряди яких також сприяють імміграції.

Проаналізувавши німецькомовні джерела, слід констатувати появу негативних явищ: поширення молодіжного алкоголізму і наркоманії, прояви кримінальної агресивності, примітивізм бажань і відверте споживацтво.

Надзвичайно інформативним і показовим у цьому сенсі є таке визнання вищезгаданого німецького науковця Е.Бауера: “Поряд з викладанням у школах основ католицького й протестантського віровчення (з 2006 р. – і основ православного віровчення) з III класу початкової школи обов’язковим є курс сексуального виховання. Проте у школах відсутні предмети, що висвітлюють питання, пов’язані з психологією сімейного життя. Обтяжливим є й той факт, що вчитель у Німеччині не має права виховувати дитину. Його завдання – передати йому знання й уміння” [1, с. 106]. На думку науковця, в умовах неконтрольованої діяльності ЗМІ і досить ліберального німецького законодавства процес виховання набуває рис потужного “анти-виховання” і призводить до соціальних негараздів. І, зрештою, узагальнюючи свої міркування стосовно моральної кризи, Е.Бауер характеризує сучасний німецький соціум як “суспільство масової зневіри” [1, с. 107].

На завершення відзначимо, що Німеччина може слугувати прикладом для інших демократичних держав у плані того, до яких наслідків неминуче призведе лібералізм в іммігрантському законодавстві і нічим не обґрунтоване припущення про автоматичне злиття іноземців з німцями під впливом демократії, якісної освіти і мультикультурного виховання. Розв’язувати морально-духовні питання молоді було б доцільніше не в межах релігій чи подібних учень, а на основі сучасних наук, оскільки корені головних монотеїстичних релігій часто сягають мало не доісторичних часів, і тому виявляються невідповідними в своїх примітивно-ієрархічних моделях до засад і потреб демократичних і правових держав з поділом гілок влади, верховенством права, розвинутою системою соціального захисту, державними засобами надання грамоти і професії кожній молодій людині у межах приблизно 20-річної первинної освіти (initial education) та ін. До того ж постійне й прискорене збільшення кількості науковців у всьому світі та використання ними все більш потужного і досконалого вимірювального обладнання дає обґрунтовані надії на те, що ідея “сталого розвитку”, який не шкодитиме благополуччю наступних поколінь, все-таки стане втілюватися у життя вже в найближчі роки.

Література

1. Бауэр Е. А. Духовно-нравственное воспитание детей и подростков: Германия и Россия / Е. А. Бауэр // Педагогика. – 2010. – № 8. – С. 105–108.
2. Климишин І. А. Збагнути світ і себе в ньому (тим, хто задумується над місцем релігії у своєму світогляді) / І. А. Климишин, О. І. Климишин. – Івано-Франківськ : Гостинець, 2001. – 204 с.

3. Лозко Г. С. Пробуджена Енея. Європейський етнорелігійний ренесанс / Г. С. Лозко. – Харків. – 2006. – 464 с.
4. Оцінка стану виконання підсумкових документів Всесвітнього саміту зі сталого розвитку (Йоганнесбург, 2002) в Україні / Л. Г. Руденко та ін. – К. : Академперіодика, 2004. – 208 с.
5. Програма дій “Порядок денний на XXI століття” (“Agenda 21”). Ухвал. конф. ООН з навк. серед. і розв. в Ріо-де-Жанейро, 1992 р. – К. : Інтелсфера, 2000. – 360 с.
6. Саух П. Ю. XX століття. Підсумки / П. Ю. Саух. – Вид. 2-ге, доповн. і переробл. – К. : МП Леся, 2009. – 284 с.
7. Солнечный Е. Коучинг больного общества / Е. Солнечный // Неведомый мир. – 2012. – № 2. – С. 17–23.
8. Урсул А. Д. “Спасительная” миссия образования для устойчивого развития / А. Д. Урсул // Вестник высшей школы (Alma mater). – 2008. – № 11. – С. 22–30.